

VII Ogólnopolska Olimpiada Pedagogiczna

EDUKACJA – WYCHOWANIE – POMOC

Informator dla Uczestników

Poznań 2023

ul. A. Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań
NIP 777 00 06 350, REGON 000001293
tel. +48 61 829 23 31, fax +48 61 829 21 11
wse@amu.edu.pl

SPIS TREŚCI:

INFORMACJE WSTĘPNE	3
PRZEBIEG OLIMPIADY PEDAGOGICZNEJ.....	5
ZAWODY PIERWSZEGO STOPNIA (ETAP SZKOLNY).....	6
Informacje ogólne.....	6
Literatura	7
ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA.....	9
Informacje ogólne.....	9
Studium indywidualnego przypadku	10
Zarys prawidłowości rozwoju człowieka w ciągu życia, wybranych zagrożeń i możliwości wsparcia.....	13
Zagadnienia	19
Kryteria oceny studium przypadku.....	21
ZAWODY TRZECIEGO STOPNIA (FINAL).....	22
Informacje ogólne.....	22
Materiały uzupełniające do rozmowy.....	23
Kryteria oceny wypowiedzi ustnej	24

INFORMACJE WSTĘPNE

Ogólnopolska Olimpiada Pedagogiczna EDUKACJA – WYCHOWANIE – POMOC ma na celu propagowanie wśród młodzieży aktualnej wiedzy z zakresu pedagogiki oraz zachęcanie do podejmowania działań pomocowych na rzecz osób z ich najbliższego otoczenia. Zależy nam na tym, aby młodzi ludzie dostrzegli, że praca pedagoga jest pracą z drugim człowiekiem w różnym wieku, w różnym momencie drogi życiowej. Jest pracą z indywidualnym człowiekiem. Pragniemy, by dostrzegli, że każdy człowiek jest inny, niepowtarzalny a przez to wyjątkowy. Chcemy zainspirować do refleksji nad tym: Czego potrzebują inni ludzie by godnie żyć, by się rozwijać zgodnie z ich potencjałem? W czym możemy im pomóc? Jak możemy ich wspierać w pokonywaniu różnych życiowych trudności? Na ile możemy zmienić ich życie?

Olimpiada ma charakter zawodów realizowanych w trzech etapach opisanych szczegółowo w jej regulaminie.

Pragniemy, by VII Olimpiada Pedagogiczna oscylowała wokół tematu: **Pedagogiczne rozwiązania w trosce o zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży.**

Zachęcamy, aby młodzi ludzie:

→ zapoznali się z założeniami teoretycznymi pedagogiki ogólnej i społecznej, podstawowymi i aktualnymi pojęciami i zagadnieniami w pedagogice (między innymi: edukacja, uczenie się, kompetencje, kwalifikacje, systemy edukacyjne), (patrz: zawody pierwszego stopnia – test wiedzy),

→ podjęli próbę analizy indywidualnego przypadku, rozwijając jeden z zaproponowanych tematów (patrz: zawody drugiego stopnia – zagadnienia). Analiza indywidualnego przypadku ma prowadzić do zrozumienia i wyjaśnienia sytuacji,

→ zaprezentowali swoje przemyślenia dotyczące zagadnień z zakresu doskonalenia wybranych kompetencji pedagogicznych i wyjaśnili je w kontekście aktualnej wiedzy pedagogicznej (patrz: zawody trzeciego stopnia – materiały uzupełniające do rozmowy, literatura).

Organizator Olimpiady Pedagogicznej

Publiczne Salezjańskie Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu im. bł. Piątki Poznańskiej

os. Bohaterów II Wojny Światowej 29, 61-387 Poznań

tel. 61 875-62-30, fax. 61 875-62-40

e-mail: szkola-poznan@salezjanie.pl

www.szkola-poznan.salezjanie.pl

Komitet Naukowy Olimpiady Pedagogicznej

Przewodnicząca: **prof. UAM dr hab. Kinga Kuszak,**
prodziekan WSE ds. studenckich i organizacji kształcenia

Wiceprzewodnicząca: **prof. UAM dr hab. Agata Matysiak-Błaszcyk**

Członek: **dr Grażyna Barabasz**

Członek: **dr Monika Christoph**

Członek: **dr Marta Kędzia**

Członek: **dr Lucyna Myszka-Strychalska**

Sekretarz: **dr Anna Mazurowska**

e-mail: oliped@amu.edu.pl

www.oliped.home.amu.edu.pl

PRZEBIEG OLIMPIADY PEDAGOGICZNEJ

ZAWODY I STOPNIA (ETAP SZKOLNY)

- Zadanie: test wiedzy
- Odbywają się na terenie szkoły
- Czas trwania: 45 minut

ZAWODY II STOPNIA

- Zadanie: przygotowanie pracy dot. indywidualnego przypadku

ZAWODY III STOPNIA (FINAL)

- Zadanie: rozmowa ze specjalistami na temat przygotowanego na II etapie Olimpiady studium przypadku
- Miejsce: Poznań

ZAWODY PIERWSZEGO STOPNIA (ETAP SZKOLNY)

Informacje ogólne

- Odbywają się na terenie szkoły;
- Dyrektor szkoły spośród nauczycieli powołuje 2-osobową Komisję Szkolną, wskazuje przewodniczącego Komisji oraz zapoznaje Komisję z jej zadaniami;
- Uczestnicy przygotowują się do napisania testu wiedzy pedagogicznej, w oparciu o wskazaną w Informatorze literaturę;
- Zawody rozpoczynają się we wszystkich szkołach, które zgłosiły swój udział - tego samego dnia i o wyznaczonej godzinie; trwają 45 minut;
- Uczestnicy powinni posiadać przy sobie dowód tożsamości (legitymację szkolną, dowód osobisty lub paszport) oraz zgodę na udział w zawodach (załącznik nr 2 do Regulaminu);
- Komisja Szkolna przeprowadza we wskazanym dniu eliminacje I stopnia: zapoznaje uczestników z informacją dotyczącą napisania testu wiedzy pedagogicznej, nadzoruje pisanie prac a po ich napisaniu, pakuje w kopertę i odsyła na adres Organizatora wraz ze zgodą na udział w Olimpiadzie (załącznik nr 2) oraz kserokopią protokołu (załącznik nr 3 do Regulaminu);
- W czasie eliminacji szkolnych niedozwolone jest korzystanie z pomocy naukowych oraz urządzeń komunikacyjnych;
- Komisja Szkolna gromadzi dokumentację zawodów I stopnia, na którą składają się: powołanie członków Komisji Szkolnej, lista zgłoszonych uczniów, protokół przebiegu zawodów I stopnia, korespondencję dotyczącą organizacji zawodów.

ZAWODY PIERWSZEGO STOPNIA (ETAP SZKOLNY – TEST WIEDZY)**Literatura obowiązkowa**

Wybrane rozdziały z podręcznika akademickiego: Kwieciński, Z., Śliwerski, B. (2019). *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.

1. Pedagogika międzykulturowa

Literatura: Szkudlarek, T. (2019). *Pedagogika międzykulturowa*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 33.

2. Pedagogika społeczna

Literatura: Smolińska-Theis, B., Theiss, W. (2019). *Pedagogika społeczna*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 15 podrozdziały: 15.1., 15.2., 15.4., 15.5., 15.6.

3. Pedagogika młodzieży

Literatura: Cybal-Michalska, A. (2019). *Pedagogika młodzieży*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 18.

4. Pedagogika krytyczna

Literatura: Szkudlarek, T. (2019). *Pedagogika krytyczna*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 31.

5. Pedagogika emancypacyjna

Literatura: Kostyło, H. (2019). *Pedagogika emancypacyjna*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 32.

6. Kultura popularna jako czynnik socjalizacji

Literatura: Melosik, Z. (2019). *Kultura popularna jako czynnik socjalizacji*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 17.

7. Kultura szkoły

Literatura: Nowosad, I. (2019). *Kultura szkoły*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 47.

8. Pedagogika Janusza Korczaka

Literatura: Śliwerski, B. (2019). *Pedagogika Janusza Korczaka*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 42.

9. Szkolne środowisko uczenia się

Literatura: Chomczyńska-Rubacha, M. (2019). *Szkolne środowisko uczenia się*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 46.

10. Nauczyciel

Literatura: Madalińska-Michalak, J. (2019). *Nauczyciel*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 49.

11. Agresja i przemoc w szkole

Literatura: Surzykiewicz, J. (2019). *Agresja i przemoc w szkole*. [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, rozdział 50.

ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA

Informacje ogólne

- Eliminacje II stopnia polegają na przygotowaniu pracy dotyczącej indywidualnego przypadku na jeden z wybranych tematów spośród zaproponowanych przez Komitet Naukowy;
- Praca może mieć formę: wypracowania, prezentacji multimedialnej lub filmu;
- Zakwalifikowani do II etapu uczestnicy przygotowują studium przypadku, opisując wybrany problem związany z aktualnymi zagadnieniami VII Olimpiady Pedagogicznej.

Istotnym elementem pracy jest odwołanie się do praktycznych rozwiązań poprzez wskazanie/zaproponowanie możliwych strategii pomocy i oszacowanie możliwych efektów proponowanych oddziaływań.

- Prace należy dosłać na Adres Organizatora, wraz z Kartą Zgłoszenia (załącznik nr 4 do Regulaminu);
- Prace uczestników, będące plagiatem zostaną zdyskwalifikowane i nie będą podlegały sprawdzeniu;
- Komitet Naukowy Olimpiady w terminie 21 dni od ostatecznego terminu nadesłania prac zapozna się z pracami uczestników II etapu, które oceni zgodnie z kryteriami podanymi w Informatorze, a następnie wyłoni finalistów, sporządzając protokół II etapu zawodów;
- Uczestnicy, którzy przeszli do finału zostaną poinformowani o tym fakcie przez Organizatora za pomocą poczty tradycyjnej, ze wskazaniem terminu oraz miejsca zawodów na etapie centralnym.

ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA**Studium indywidualnego przypadku*****Studium indywidualnego przypadku -***

polega na szczegółowym opisie i analizie pojedynczej osoby, grupy, zdarzenia, czy zjawiska zazwyczaj w drodze wdrożenia określonej procedury badawczej.

Jest metodą badawczą, która umożliwia poznanie określonych, indywidualnych przypadków. Celem metody jest poszerzanie wiedzy związanej z daną dziedziną nauki (w tym przypadku pedagogiki). Jest metodą cenną z tego względu, że podczas badań grupowych rzadko analizuje się jednostkowe przypadki.

Studium indywidualnego przypadku umożliwia dokładne poznanie analizowanego zjawiska. Aby studium indywidualnego przypadku dostarczyło wnikliwej wiedzy na temat analizowanego zjawiska, można wykorzystać wiele technik badawczych np. wywiad, obserwację, testy projekcyjne, analizę źródeł (dokumentów) i inne.

Studium przypadku wykorzystywane jest więc w celu jak najlepszego zobrazowania wybranego przypadku, zjawiska, działania. Istotną kategorią poznania jest jakość.

Analiza przypadku służy celom diagnostycznym, jednakże może służyć także celom edukacyjnym. Dogłębna analiza pozwala na przykład na przeanalizowanie popełnionych przez daną osobę błędów. Pozwala także na logiczne sformułowanie wniosków i zaproponowanie postulatów.

Studium przypadku służy zatem do:

- opisu nietypowych zjawisk, zdarzeń, ludzi, procesów,
- obszernej analizy badanego zjawiska,
- lepszego zrozumienia zachodzącego procesu.

Forma studium indywidualnego przypadku obejmuje:

1. IDENTYFIKACJA PROBLEMU:

- Nazwij krótko zjawisko (problem), którym się zająłeś;
- Podaj podstawowe informacje na temat osoby, grupy, zdarzenia, zjawiska, którego dotyczy analiza;
- Wymień najbardziej istotne wskaźniki istniejącego problemu;
- Uzasadnij, dlaczego zwróciłeś uwagę na to zjawisko.

2. GENEZA I DYNAMIKA ZJAWISKA

- Opisz historię powstania zjawiska (problemu) powołując się na dane z:
  - obserwacji,
  - wywiadu,
  - analizy dokumentów,
  - informacji od osób trzecich,
  - innych źródeł;
- Przedstaw wnioski dotyczące powstania problemu;
- Opisz rozwój zjawiska (problemu) w czasie:
  - kiedy się zaczęło,
  - jak długo trwa,
  - jak przebiegało, zmieniało się (nasilenie, osłabienie).

3. ZNACZENIE PROBLEMU

- Odwołując się do wybranej teorii (ewentualnie także do własnych doświadczeń) opisz znaczenie jakie ma dane zjawisko (problem).

4. PROGNOZA

- Przedstaw na podstawie własnych doświadczeń i literatury, przewidywania co do skuteczności swoich oddziaływań.
- Prognoza negatywna – spodziewany stan w przypadku zaniechania oddziaływań;
- Prognoza pozytywna – stan, którego spodziewasz się po wdrożeniu oddziaływań.

5. PROPOZYCJE ROZWIĄZANIA

- Sformułuj cele;
- Przedstaw zadania, jakie sobie postawiłeś:
  - zadania naprawcze (terapeutyczne, korekcyjne);
  - zadania profilaktyczne (zapobiegawcze);
- Przedstaw plan oddziaływań (kto? co? kiedy? jak?);

Studium indywidualnego przypadku może kończyć się na tym etapie, jeśli pełni rolę jedynie diagnostyczną.

Jeśli ma służyć poprawie sytuacji, należy opisać poniższe etapy.

6. WDRAŻANIE ODDZIAŁYWAŃ

- Opisz ramowo przebieg stosowanych oddziaływań i ich skutki;
- Przedstaw bardziej szczegółowo przykład, ilustrujący wybrane oddziaływania.

7. EFEKTY ODDZIAŁYWAŃ

- Przedstaw zamierzone i niezamierzone skutki oddziaływań;
- Porównaj prognozę pozytywną z uzyskanymi efektami.

ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA

Zarys prawidłowości rozwoju człowieka w ciągu życia, wybranych zagrożeń i możliwości wsparcia

Wczesne dzieciństwo¹ (0-3 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia ²	Kto może wspierać rozwój?
<ul style="list-style-type: none"> potrzeby fizjologiczne np. potrzeba pokarmowa, potrzeba snu, optymalnej temperatury, wypoczynku, itp. potrzeba bezpieczeństwa potrzeba kontaktu emocjonalnego i społecznego (bliskości), miłości, znaczenia potrzeby poznawcze np. poznawanie przedmiotów, osób, zapamiętywanie ich nazw, manipulowanie przedmiotami np. w celu „zrozumienia” możliwości ich zastosowania <p>Wszystkie potrzeby małego dziecka zaspakajane są przez opiekunów. Opiekunowie muszą więc być „wrażliwymi” na sygnały i komunikaty wysyłane przez dziecko, by umieć adekwatnie reagować na jego potrzeby. Dziecko, które zdolne jest do pokonywania przestrzeni i manipulowania przedmiotami może samodzielnie zaspokoić swoje potrzeby poznawcze. Dziecko, które komunikuje się z otoczeniem może podejmować próby zaspokojenia swoich potrzeb emocjonalnych i społecznych – inicjować kontakt z opiekunami.</p>	<ul style="list-style-type: none"> przywiązanie do opiekuna inteligencja sensoryczno-motoryczna stałość przedmiotu³ zróznicowanie emocji pokonywanie przestrzeni (lokomocja) umiejętności manipulacyjne mowa i umiejętność komunikowania się z innymi ludźmi kontrolowanie czynności fizjologicznych i elementarny poziom umiejętności zaspokojenia własnych potrzeb	<ul style="list-style-type: none"> pozbawienie kontaktu z pierwszym opiekunem (np. matką) wywołuje trudności związane z rozwojem przywiązania brak stymulacji rozwoju ze strony otoczenia może skutkować zaburzeniami w rozwoju społecznym, rozwoju mowy i komunikacji niespójne postępowanie rodziców wobec dziecka, brak trwałej troski powodują, że dziecko nie zaspokaja potrzeby bezpieczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> rodzice/opiekunowie opiekunowie w żłobku/kubie malucha opiekunowie w placówkach opieki zastępczej np. pogotowiu opiekuńczym, rodzinnym domu dziecka, domu dziecka, rodzinie zastępczej, itp. dziadkowie i dalsza rodzina rodzeństwo rówieśnicy specjaliści np. terapeuci, fizjoterapeuci, specjaliści od wczesnego wspomaganie dziecka wolontariusze

¹ W literaturze psychopedagogicznej wczesne dzieciństwo jest czasem dzielone na dwa podokresy: okres niemowlęcy trwający od 0-1 roku życia i okres poniemowlęcy trwający od 2-3 roku życia.

² W tej kolumnie prezentujemy przykładowe zagrożenia w poszczególnych etapach rozwoju.

³ Więcej na ten temat w opracowaniu: A. Birch, T. Malim, *Psychologia rozwojowa w zarysie. Od niemowlęctwa do dorosłości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 42.

Średnie dzieciństwo – wiek przedszkolny (3-6/7 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia	Kto może wspierać rozwój?
<ul style="list-style-type: none"> potrzeby fizjologiczne potrzeba bezpieczeństwa potrzeby emocjonalne potrzeba akceptacji potrzeby społeczne potrzeba poznawcza przybiera formę ciekawości poznawczej przejawiającej się w formie podejmowanych przez dziecko działań i pytań kierowanych w stronę innych ludzi <p>Większość potrzeb zaspokajają opiekunowie ale też inne osoby z otoczenia dziecka. Niektóre potrzeby np. potrzeby poznawcze, emocjonalne, przynależności do grupy zaspokajają rówieśnicy. Potrzeba bezpieczeństwa jest zaspokajana przez dorosłych: rodziców i opiekunów w domu, nauczycieli w przedszkolu. Potrzeba akceptacji jest zaspokajana wówczas, gdy opiekunowie akceptują dziecko takie, jakie jest i jednoznacznie mu to komunikują. Dziecko potrafi zasygnalizować otoczeniu istnienie potrzeby np. mówi, że jest głodne, że się nudzi, że chce mu się spać. Dziecko w wieku przedszkolnym potrafi samo zaspokoić niektóre swoje potrzeby np. fizjologiczne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> zabawa symboliczna i zabawa grupowa (tzw. zabawa uspołeczniona) egocentryzm i centracja⁴ identyfikacja z płcią podstawy rozwoju moralnego początki panowania dziecka nad reakcjami emocjonalnymi	<ul style="list-style-type: none"> brak jasnych i znanych dziecku zasad i reguł postępowania (dziecko nie wie co jest dobre a co złe, co wolno robić, a czego nie należy) pewne potrzeby dziecka są sztucznie kreowane przez media np. związane z kupowaniem reklamowanych zabawek, gier, itp.	<ul style="list-style-type: none"> rodzice/opiekunowie rodzeństwo dziadkowie dalsi krewni opiekunowie w placówkach opieki zastępczej np. pogotowiu opiekuńczym, rodzinnym domu dziecka, domu dziecka, rodzinie zastępczej, itp. nauczyciele w przedszkolu rówieśnicy inni dorośli (np. podczas zajęć dodatkowych) specjaliści np. logopeda, psycholog, pedagog wolontariusze

⁴ Więcej na ten temat w opracowaniu: A. Birch, T. Malim, *Psychologia rozwojowa w zarysie...*, dz. cyt., s. 43.

Późne dzieciństwo – młodszy wiek szkolny (6/7-10/12 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia	Kto może wspierać rozwój?
<ul style="list-style-type: none"> ▪ potrzeby fizjologiczne ▪ potrzeba bezpieczeństwa ▪ potrzeby emocjonalne i społeczne ▪ potrzeby poznawcze rozwijają się i są zaspokajane dzięki aktywności szkolnej i pozaszkolnej dziecka ▪ potrzeba akceptacji <p>Dziecko zaspokaja potrzeby fizjologiczne we własnym zakresie. Potrzeba bezpieczeństwa zaspokajana musi być przez dorosłych w domu, w szkole i poza jej terenem, gdyż dziecko nie potrafi jeszcze zatroszczyć się o swoje bezpieczeństwo. Potrzeby społeczne i emocjonalne dzieci zaczynają zaspokajać rówieśnicy, jednak kontakty z dorosłymi są ciągle bardzo ważne dla prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego. Potrzeba akceptacji zaspokajana jest w dużym stopniu przez rówieśników.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwijanie umiejętności czytania, pisania, liczenia, logicznego zapamiętywania, itp. ▪ operacje konkretne ▪ rozwój dowolności procesów umysłowych i działania ▪ samoocena⁵ ▪ rozwijanie poczucia kompetencji ▪ współdziałanie w zespole ▪ pierwsze przyjaźnie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nadmierne lub zaniżone oczekiwania rodziców/opiekunów/nauczycieli hamują rozwój wewnętrznej motywacji do aktywności np. szkolnej, przyczyniają się do kształtowania nieadekwatnej samooceny, poczucia mniejszej wartości ▪ brak kontroli ze strony opiekunów związanej ze sposobami spędzania przez dziecko czasu wolnego np. ryzyko uzależnienia od gier komputerowych, itp.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzice/opiekunowie ▪ rodzeństwo ▪ dziadkowie ▪ dalsza rodzina ▪ opiekunowie w placówkach opieki zastępczej np. pogotowiu opiekuńczym, rodzinnym domu dziecka, domu dziecka, rodzinie zastępczej, itp. ▪ nauczyciele w szkole ▪ rówieśnicy ▪ inni dorośli w szkole i poza nią np. nauczyciel-terapeuta, logopeda, pedagog szkolny, psycholog w poradni ▪ wolontariusze

⁵ Na ten temat więcej w opracowaniu: A. Birch, T. Malim, *Psychologia rozwojowa w zarysie...*, dz. cyt., s. 111.

Okres dojrzewania – adolescencja⁶ (10/12-18/20 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia	Kto może wspierać rozwój?
<p>W okresie dojrzewania młody człowiek demonstruje otoczeniu rozwijającą się potrzebę niezależności i autonomii.</p> <p>Wiele potrzeb w tym potrzebę akceptacji, uznania, bezpieczeństwa, przynależności, intymności, szacunku, samoaktualizacji zaspakajają kontakty z grupą rówieśniczą.</p> <p>Człowiek w okresie adolescencji coraz lepiej zdaje sobie sprawę z własnych potrzeb i podejmuje próby ich zaspokajania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dojrzewanie fizyczne, skok pokwitaniowy, dojrzewanie płciowe ▪ operacje formalne ▪ rozwój emocjonalny ▪ autonomia w stosunku do rodziców ▪ przyjaźń jako bardziej trwałe związki z drugim człowiekiem ▪ poczucie tożsamości ▪ zinternalizowana moralność i szacunek dla autorytetów (autonomia moralna), postępowanie zgodne z przyjętymi zasadami ▪ krytycyzm myślenia ▪ idealizm młodzieńczy⁷ ▪ wybory dotyczące dalszego życia: zawodu, pracy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wczesne lub opóźnione dojrzewanie może mieć konsekwencje dla rozwoju psychicznego i poczucia własnej wartości młodych ludzi⁸ ▪ brak autorytetów i wzorców, z którymi jednostka się utożsamia może determinować nieprawidłowości w rozwoju społecznym i moralnym ▪ brak lub niesatysfakcjonujące relacje z rówieśnikami mogą prowadzić do rozwoju poczucia osamotnienia i izolacji społecznej ▪ niewłaściwe postępowanie rodziców, zbyt autorytarne przyczynia się do rozwoju u młodych ludzi braku zaufania do własnych sił, większej zależności od rodziców - wzrasta aktywność społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzice/opiekunowie ▪ rodzeństwo ▪ dziadkowie ▪ dalsza rodzina ▪ opiekunowie w placówkach opieki zastępczej np. pogotowiu opiekuńczym, rodzinnym domu dziecka, domu dziecka, rodzinie zastępczej, itp. ▪ nauczyciele w szkole ▪ rówieśnicy (koledzy, znajomi) ▪ inni dorośli w szkole np. dyrektor i poza nią np. trener ▪ specjaliści w szkole i poza nią np. psycholog, terapeuta, pracownik socjalny, kurator społeczny ▪ autorytety np. lider zespołu muzycznego, aktor, sportowiec

⁶ W literaturze psychopedagogicznej okres adolescencji dzieci się na dwa etapy: wczesną adolescencję, czyli okres między 10/12 a 15/16 rokiem życia i późną adolescencją, czyli okres między 15/16 a 18/20 rokiem życia. W niniejszym opracowaniu prezentujemy ogólne prawidłowości bez wyodrębniania podokresów.

⁷ Więcej na ten temat: I. Obuchowska, *Adolescencja*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka*, t. 2, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 182-183.

⁸ Na ten temat więcej w opracowaniu: A. Birch, T. Malim, *Psychologia rozwojowa w zarysie...*, dz. cyt., s. 121.

Wczesna dorosłość (18/20-30/35 roku życia) i średnia dorosłość (30-35-60/65 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia	Kto może wspierać rozwój?
<p>Ważną rolę pełni potrzeba miłości, bliskości, intymności zaspakajane w relacji z partnerem, małżonkiem, dziećmi.</p> <p>Potrzeby szacunku, kompetencji, samoaktualizacji zaspokajane są w relacjach rodzinnych i zawodowych.</p> <p>Rozwijają się potrzeby rodzicielskie, z których wynikają podejmowane role matki lub ojca.</p> <p>Kształtuje się potrzeba sensu życia - dorośli oceniają i weryfikują swoje wybory życiowe w kontekście wcześniejszych planów.</p> <p>Dorośli zaspokajają nie tylko własne potrzeby, pełnią podstawową rolę w zaspokajaniu potrzeb swoich dzieci, małżonków, zaspokajają też ważne potrzeby swoich starzejących się rodziców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dojrzałość psychiczna, odpowiedzialność, niezależność i autonomia ▪ małżeństwo ▪ urodzenie dzieci ▪ opieka nad dziećmi ▪ prowadzenie domu ▪ aktywność zawodowa, rozwijanie kariery i osiągnięcie mistrzostwa ▪ aktywność społeczna ▪ umiejętność troszczenia się o innych ludzi i działalność na rzecz innych		<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzina (rodzice, rodzeństwo, dalsi krewni) ▪ małżonek ▪ koledzy i znajomi z pracy ▪ znajomi i przyjaciele spoza miejsca pracy ▪ osoby, z którymi podejmuje się działania na rzecz innych, związane z samorozwojem, realizacją zainteresowań i pasji ▪ autorytety np. w mediach, literaturze ▪ specjaliści: psycholog, terapeuta, pracownik socjalny

Późna dorosłość (powyżej 60/65 roku życia)

Potrzeby rozwojowe i warunki ich zaspokojenia	Cechy i osiągnięcia rozwojowe	Zagrożenia	Kto może wspierać rozwój?
<p>W tym wieku człowiek uczy się tego, że pewne potrzeby może zaspokoić sam, inne muszą zostać zaspokojone przez osoby z otoczenia (rodzinę, znajomych, specjalistów).</p> <p>Człowiek w tym wieku ma dużą potrzebę spokoju i bezpieczeństwa, oraz potrzebę bliskości. Osoby o wysokim poziomie poczucia osamotnienia charakteryzują się wzmoczoną agresją wobec otoczenia.</p> <p>Ważną rolę pełni potrzeba jakości życia i relacji z innymi ludźmi, działalność charytatywna, praca na rzecz wspólnoty, itp.</p> <p>Zdecydowanie mniej ważna w tym wieku jest potrzeba osiągnięć.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ radzenie sobie ze stratami (stratą pracy, zdrowia, sprawności fizycznej, bliskich osób, itp.) ▪ nowe role społeczne (np. babci, dziadka) ▪ akceptacja swojego stylu życia ▪ aktywność na rzecz innych np. rodziny, wspólnoty, przyjaciół, znajomych, itp. ▪ stosunek do śmierci ▪ osiągnięcie mądrości rozumianej jako doświadczenie, intuicyjność, introspekcja, empatia, zrozumienie, cierpliwość i delikatność	<ul style="list-style-type: none"> ▪ obniżenie sprawności fizycznej może zahamować funkcjonowanie w relacjach społecznych ▪ zbyt wczesne wycofanie się z aktywności spowodowane chorobą lub emeryturą może prowadzić do problemów natury emocjonalnej ▪ niewłaściwe postawy wobec ludzi starszych prowadzą do izolacji i poczucia osamotnienia, a nawet braku sensu życia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rodzina (dzieci, wnuki, dalsi krewni) ▪ znajomi i przyjaciele ▪ osoby, z którymi podejmuje się działania na rzecz samorozwoju, rozwijania zainteresowań i pasji ▪ specjaliści np. lekarz, psycholog, terapeuta ▪ wolontariusze ▪ animatorzy aktywności seniorów

(opracowała: prof. UAM dr hab. Kinga Kuszak)

LITERATURA WYKORZYSTANA:

- Birch A., Malim T., *Psychologia rozwojowa w zarysie. Od niemowlęctwa do dorosłości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Brzezińska A. I., *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Matczak A., *Zarys psychologii rozwoju*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.
- Obuchowska I., *Adolescencja*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka*, t. 2, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.

ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA**Zagadnienia****I Relacje pokoleniowe w trosce o zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży**Polecana literatura (do wyboru):

- Jankowiak B., Rodzinne i partnerskie uwarunkowania dobrostanu studentów, „Studia Edukacyjne” nr 40, 2016, <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/se/article/view/25637/23392>.
- Matysiak-Błaszczyk A., Błasiak A., Ratajczak Ł., Ściupider-Młodkowska M., Zychowicz M., Gątarek I., Jankowiak B., *Relacje dziecka z rodzicami*, [w:] H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski, [red.] *Pedagogika Dziecka*, Poznań 2020, <https://press.amu.edu.pl/pl/pedagogika%20dziecka.%20podr%C4%99cznik%20akademicki-pdf.html>.

II Kultura szkoły w trosce o zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży Polecana literatura (do wyboru):

- Okulicz-Kozaryn K., *Klimat i kultura szkoły a zdrowie psychiczne uczniów i nauczycieli*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/projekty/klimat-i-kultura-szkoly-a-zdrowie-psychicznego-uczniow_last.pdf.
- Kulesza – Tałan D., *Jak wspierać dobrostan uczennic i uczniów w szkole*, Szkoła dla Innowatora, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://szkoladlainnowatora.ceo.org.pl/wp-content/uploads/2021/03/dobrostan-przewodnik.pdf>.
- Farnicka M., Liberska H., *Uwarunkowania poczucia dobrostanu psychicznego u dzieci w środowisku szkolnym*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3935/Uwarunkowania%20poczucia%20dobrostanu%20psychicznego%20u%20dzieci%20w%20sytuacji%20szkolnej.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- *Rozmawiaj z klasą. Zdrowie psychiczne uczniów i uczennic oczami nauczycieli i nauczycielek. Raport z badania*. Fundacja Szkoła z Klasą, Warszawa 2021. <https://www.szkolazklasa.org.pl/zdrowie-psychiczne-uczniow-i-uczennic-oczami-nauczycieli-i-nauczycielek-raport-z-badania/>.

- Szkoła 2.0. (2021). *Raport o Stanie Zdrowia Psychicznego Uczennic i Uczniów. Ocena zmian w wyniku pandemii COVID-19*, <https://www.szkoła20.com/raport-o-stanie-zdrowia-psychicznego>.

III Kultura popularna jako czynnik zapobiegający agresji i przemocy w szkole

Polecana literatura (do wyboru):

- Czerniewska – Koruba E., *Agresja i przemoc w szkole, czyli co powinniśmy wiedzieć, by skutecznie działać*, Warszawa 2014, https://static.zpe.gov.pl/porta1/f/res/Rt1C8NYsDHLH1/1/t0h3l3qdXXPvrcieK6zvokSbNMXkceqa/Agresja_i_przemoc_czyli_co_pwinnismy_wiedziec_aby_skutecznie_dzialac_Czerniewska.pdf.
- Melosik Z., (red.), *Młodzież, styl życia i zdrowie. Konteksty i kontrowersje*, Poznań 2001.
- Pyżalski J., *Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej w szkole- krytyczny przegląd stosowanych rozwiązań*, [w:] *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* 2018, Vol. 17 Nr 1, <https://dziekokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/657/514>.

IV Szacunek dla dziecka w trosce o jego dobrostan

Polecana literatura (do wyboru):

- Korczak J., *Prawo dziecka do szacunku*, Warszawa 2012, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawo_dziecka_do_szacunku.pdf.

V Zdrowie psychiczne młodych ludzi w społeczeństwie międzykulturowym

Polecana literatura (do wyboru):

- Dębski M., Flis J., *MŁODE GŁOWY. Otwarcie o zdrowiu psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi*, Fundacja UNaweza, Warszawa 2023, https://mlodeglowy.pl/wp-content/uploads/2023/04/MLODE-GLOWY.-Otwarcie-o-zdrowiu-psychicznym_-Raport-final.pdf.

ZAWODY DRUGIEGO STOPNIA

Kryteria oceny studium przypadku

Studium przypadku powinno zawierać:

- a. charakterystykę osoby (indywidualnego przypadku),
- b. opis zachowań trudnych (problemowych, nietypowych) dotyczących tej osoby,
- c. charakterystykę jej mocnych i słabych stron,
- d. charakterystykę potrzeb tej osoby, jej emocji i uczuć,
- e. charakterystykę środowiska, w którym ta osoba funkcjonuje, jego mocnych i słabych stron.

KRYTERIA OCENY

KOMPOZYCJA

TREŚĆ

FORMA

JĘZYK

REFLEKSYJNOŚĆ AUTORA

WIEDZA

OPIS

TECHNIKA BADAWCZA

CEL EDUKACYJNY

CEL DIAGNOSTYCZNY

STRUKTURA PRACY

ZAWODY TRZECIEGO STOPNIA (FINAL)

Informacje ogólne

- Zawody centralne organizuje i przeprowadza Komitet Naukowy Olimpiady;
- Organizowane są w Poznaniu (we wskazanym wcześniej miejscu i czasie), przeprowadzane w ciągu jednego dnia;
- Finaliści zobowiązani są do okazania ważnej dokumentacji szkolnej, dowodu osobistego lub paszportu, jako dowodu tożsamości;
- Zawody mają charakter rozmowy ze specjalistami na temat studium przypadku nadesłanego przez uczestnika w II etapie, poprzedzonej krótką 10-ciominutową prezentacją sytuacji problemowej wraz z zaproponowanymi działaniami pomocowymi;
- Zespół specjalistów oceni wypowiedzi uczestników finału według szczegółowych kryteriów ustalonych przez Komitet Naukowy Olimpiady, podanych do wiadomości w Informatorze na temat organizacji i przebiegu Olimpiady;
- Tytuł Laureata Olimpiady uzyskuje uczestnik, który wykaże się wiedzą i umiejętnościami w zakresie wiedzy psychopedagogicznej i otrzyma najwyższą liczbę punktów ze wszystkich etapów Olimpiady.

ZAWODY TRZECIEGO STOPNIA (FINAL)

Materiały uzupełniające do rozmowy

- 1) Ben-Shahar T., *Jak cieszyć się życiem. Dobrostan w pięciu odstępach*, Warszawa 2022.
- 2) Błasiak A., Dybowska E., *W trosce o dobro współczesnego dziecka*, Kraków 2014.
- 3) Jarosz E., *Wielowymiarowość dobrostanu człowieka i społeczeństw, czyli o tym, jak szlachetne jest zdrowie*, Katowice 2020.
- 4) Larsson L., *Wdzięczność. Najtańszy bilet do szczęścia. Przewodnik po technikach odczuwania wdzięczności w duchu Porozumienia bez przemocy*, Warszawa 2020.
- 5) Marcela M., *Jak nie spieprzyć życia swojemu dziecku*, Warszawa 2020.
- 6) Rzędowska A., Rzędowski J., *Mówca doskonały. Wystąpienia publiczne w praktyce*, Gliwice 2018, Wydawca OnePress, część I: *Pięć umiejętności dobrego mówcy*, s. 15-103, dostęp: online.
- 7) Seligman M. E., *Optymizmu można się nauczyć. Jak zmienić swoje myślenie i swoje życie*, Poznań 1993.
- 8) Staroń P., *Szkoła bohaterów i bohaterów, czyli jak radzić sobie z życiem*, Warszawa 2020.

ZAWODY TRZECIEGO STOPNIA (FINAL)

Kryteria oceny wypowiedzi ustnej

- a) Zgodność wypowiedzi z tematem pracy pisemnej lub wybranym przez Komisję problemem ujętym przez Autora w studium indywidualnego przypadku;
- b) Stopień realizacji zadania (właściwe definiowanie pojęć, jakość i adekwatność interpretacji zjawiska opisanego w pracy pisemnej);
- c) Umiejętność posługiwania się wiedzą pedagogiczną i pojęciami pedagogicznymi;
- d) Umiejętność wykorzystania wskazanej literatury przedmiotu;
- e) Sposób uzasadniania własnego stanowiska (moc argumentów);
- f) Spójność językowa;
- g) Poprawność językowa.